

آشنایی با بازار بورس

دفتر مطالعات اقتصادی، معاونت برنامه ریزی و امور اقتصادی وزارت بازرگانی

۲- انواع بورس

در یک طبقه بندی کلی بورس شامل دو نوع است:

۱- بورس اوراق بهادار

۲- بورس کالایی

(شایان ذکر است در ایران علاوه بر بورس اوراق بهادار، بورس فلزات و محصولات صنعتی و بورس محصولات کشاورزی که از انواع بورس های کالایی به شمار می روند، در حال حاضر فعال بوده و بورس نفت نیز قرار است در آینده ایجاد شود.)

۳- انواع معاملات در بورس کالایی

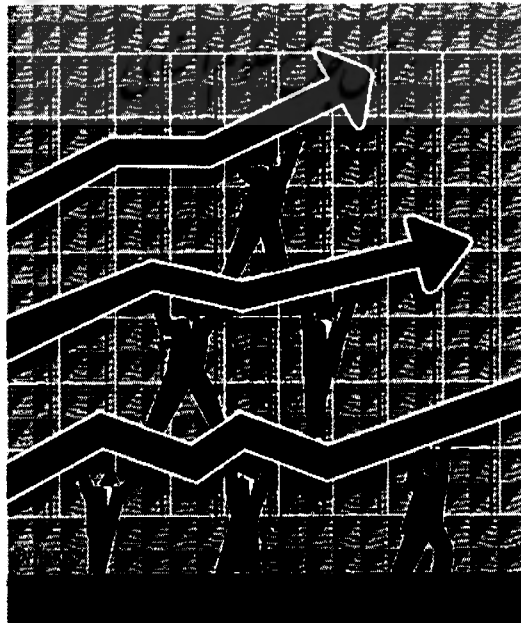
عمده ترین شیوه دادوستد در بورس کالا، استفاده از قراردادهای آتی است. عمده قراردادهای آتی که در بورس های کالا رد و بدل می شوند، قرارداد خرید یا فروش مقداری کالای خاص با کیفیت مشخص برای تحویل در تاریخ معینی در آینده با قیمت ثابت است. شایان ذکر است در یک بورس کالایی نوظهور و یا شرایط خاص کالا، می توان به صورت حراج حضوری و معاملات نقدی مبادله کالا را انجام داد. در بورس فلزات و محصولات صنعتی تهران، قراردادهای نقدی، نسبی، سلفه آتی^(۲)، اختیار خرید و اختیار فروش^(۳) مورد استفاده است.

۴- بورس های معروف کالایی در

جهان^(۴)

بورس های کالا اهمیت چشمگیری در اقتصاد جهانی دارند. در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، بورس کالا به عنوان مهمترین ساز و کار تصحیح عملکرد نظام قیمت گذاری بازار آزاد، کاهش ناپایداری قیمت ها و توزیع مناسب ریسک، و نیز به عنوان ابزاری برای ارتقای کمی و کیفی اطلاعات و مبنایی برای پیش بینی قیمت کالاها تأثیری انکارناپذیر یافته اند.

به منظور شناسایی تجربه سایر کشورها، در ادامه به معرفی بورس های کالایی در برخی کشورهای منتخب پرداخته می شود.

این نوشتار، به دنبال ارائه تعریفی از بورس، انواع بورس ها، بورس های مهم جهان و ساختار تشکیلاتی بورس های کالایی را به بحث می گذارد.

تحولات اخیر در بازار سرمایه و تصویب و اجرایی شدن قانون جدید بازار بورس و اوراق بهادار تغییرات زیادی را در ساختار بازار ایجاد کرده است.

طبق قانون قبلی بازار اوراق بهادار، ارکان حاکمیتی، تصدی گری و اجرایی در قالب شورای بورس و سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران در نظر گرفته شده بود. در حالی که طبق قانون جدید بازار، بین وظایف حاکمیتی (در قالب شورای عالی بورس و سازمان بورس و اوراق بهادار) و وظایف اجرایی (بورس ها به همراه سایر فعالان بازار مثل کانون ها و...)، تفکیک صورت گرفته است.

نظر به عضویت وزیر بازرگانی در شورای بورس (طبق قانون جدید) و نقش بورس های کالایی در تنظیم بازار، گزارش حاضر تدوین شده که ضمن آن به تشریح ارکان و ساختار بورس ها پرداخته شده است.

۱- تعریف بورس

بورس ها (اعم از اوراق بهادار یا کالا) بازارهای متشکل و سازمان یافته ای هستند که نظام مبادله را سامان می دهند و با استفاده از ابزارهای مربوطه، شبکه سنتی داد و ستد را به شبکه های سازمان یافته و با ساز و کار مشخص در راستای رفع مشکلات مربوط به نوسانات قیمتی و ریسک های تولیدی و محدودیت های نقدینگی تبدیل می کنند. نکته حائز اهمیت این است که، کارآمدی بورس ها در ساختارهای رقابتی با تعدد خریداران و فروشندگان محقق می شود. زیرا در این بازارها، عملکرد بورس به بهبود کارایی و شفافیت بازار می انجامد.^(۱)

۱-۴- آمریکا

دفتر تجارتي شيكاگو، دفتر مبادلات بازار گاني شيكاگو، بازار معاملات کالاهای خام مید آمریکا، دفتر تجاری شهر کانزاس - میسوری، بازار غلات مینیسوپولیس، بازار مبادلات کالاهای (کامکس)، بازار معاملات قهوه، شکر و کاکائو نیویورک، بازار معاملات پنبه نیویورک، بازار معاملات سلف نیویورک و بازار مبادلات تجاری نیویورک (نایمکس).

۲-۴- انگلستان

انجمن پنبه لیورپول، انجمن تجاری انگلیس، پایانه بازار قهوه لندن، انجمن فدراسیون های موادخام، انجمن فدراسیون دانه های روغنی، حبوبات و چربی ها، انجمن کالاهای عمومی لندن، دفتر پایایی موادخام بین المللی، بازار بین الملل نفت لندن، انجمن پایانه بازار کاکائوی لندن، شرکت مبادلات کالایی لندن، بازار معاملات سلف طلای لندن، بازار معاملات سلف گندم لندن، بازار معاملات سلف سیب زمینی لندن، انجمن پایانه بازار لاستیک لندن، بازار معاملات سلف دانه سویای لندن، بازار معاملات روغن سویای لندن، پایانه بازار شکر لندن، انجمن پایانه روغن نباتی لندن، انجمن پایانه پشم لندن، انجمن معاملات لاستیک لندن و انجمن دلانان چای لندن.

۳-۴- ژاپن

بازار غلات هوکایدو، بازار غلات کوبه، بازار ابریشم خام کوبه، بازار مبادلات لاستیک کوبه، بازار معاملات پيله ابریشم خشک ماٹباشی، بازار غلات ناگويا، بازار منسوجات ناگويا، بازار ابریشم مصنوعی اوزاکا، بازار غلات اوزاکا، بازار سمپین اوزاکا، بازار شکر اوزاکا، بازار کالای کن مون، بازار غلات توکیو، بازار لاستیک (رابر) توکیو، بازار شکر توکیو، بازار منسوجات توکیو، بازار پيله ابریشم خشک توکیو و بازار ابریشم خام یوکوهاما.

۴-۴- آلمان

بازار کالایی برلین، بازار گندم و مواد خام روین، روهر، دوئیس بورگ، اسن، بازار ذرت و کالای فرانکفورت، بازار غلات و کالای لوورساکسونی و بازار غلات و کالای ورمس.

۵-۴- فرانسه

بازار بین المللی قهوه روبوستا، پایانه بازار کاکائو، بورس کالایی پاریس، بازار بین المللی شکر سفید پاریس و معاملات پشم روبی تورگوئینگ

۵- ساختار بورس های کالایی در جهان (۵)

بورس های رسمی کالایی در جهان دارای یک ساختار مشخص بوده و از قوانین خاص پیروی می کنند. البته جزئیات هر بورس، با توجه به قوانین و شرایط هر کشور متفاوت بوده و قوانین داخلی نیز در تعیین عملکرد هر بورس می تواند مؤثر باشد. به طور مثال قوانین نظارتی و نهادهای نظارتی هر کشور متفاوت می باشد که این می تواند نقطه افتراق بورس های رسمی باشد، ولی در کل، بورس های رسمی، دارای پارامترهای مشخص برای فعالیت هستند که در تمام جهان تعریف شده می باشند.

در بورس های رسمی کالایی دو نوع معاملات آتی و اختیارات مورد معامله قرار می گیرد. البته در معتبرترین بورس کالای فلزی جهان

(LME) معاملات نقدی نیز صورت می گیرد. تمام این معاملات به دو صورت حراج حضوری و معاملات الکترونیکی تحت یک سیستمی متشکل از کارگزاران، بورس بازان حرفه ای، مصرف کنندگان و تولید کنندگان انجام می شود. در این سیستم تولیدکنندگان و مصرف کنندگان نهایی تحت نظارت مستقیم نهادهای نظارتی هر بورس (که به صورت مستقل و خارج از بورس تشکیل می شود) از طریق کارگزاران به خرید و فروش می پردازند. معاملات از لحاظ صحت معامله و اطمینان وجود کالای مورد معامله، توسط اتاق پایایی (۶) که به صورت مؤسسه مستقل در کنار بورس تأسیس می شود، تأمین شده که تضمین کننده معاملات از لحاظ مالی برای خریداران و فروشندگان بوده (اتاق پایایی باید از یک پشتوانه مالی عظیمی برخوردار بوده و توسط بانک ها یا مؤسسات مالی معتبر مورد حمایت قرار گیرد) و از لحاظ کیفیت و استاندارد توسط یک مؤسسه استاندارد بین المللی مورد تضمین قرار می گیرد (این مؤسسه استاندارد باید از اعتبار کافی در بین تمام شرکت کنندگان در بازار برخوردار باشد). تمامی بورس های کالایی رسمی جهان دارای قوانین داخلی نیز بوده و تخلفات در هر یک، با توجه به قوانین داخلی مورد بررسی قرار می گیرد.

در حالت کلی بورس های رسمی دارای شش رکن اساسی هستند که آن ها را به بازارهای شفاف تبدیل کرده است:

۱- معاملات به صورت شفاف در بورس انجام می شود (برابر بودن شرایط و اطلاعات)،

۲- استاندارد بودن کالاها،

۳- تضمین معاملات برای طرفین معامله توسط اتاق پایایی،

۴- پرداخت ودیعه تضمین توسط طرفین به منظور انجام تعهدات،

۵- خروج از بازار با انجام معاملات تأمین یا تحویل کالا،

۶- گزارش لحظه ای قیمت توسط خبرگزاری های معتبر.

با توجه به موارد بالا کاملاً مشخص است که یک بورس رسمی از یک ساختار کاملاً مشخص تبعیت می کند و یکسری معاملات مشخص نیز در آن قابل معامله است. اگر هر کدام از این موارد گفته شده رعایت نشود بازار مزبور به یک بازار OTC^(۷) تبدیل می شود که در آن بازار، قوانین از هر معامله به معامله دیگر متغیر بوده و ممکن است در نقاط مختلف، قوانین و نوع معاملات متفاوت باشد.

در مورد نحوه تشکیل بورس های رسمی و فرایند تشکیل آن ها باید گفت که تمامی بورس های معتبر فعلی، ابتدا به صورت بازارهای OTC تشکیل شدند و با گذشت زمان و تشکیل زیرساخت های لازم و نیاز بازار به صورت تدریجی به بازارهای رسمی بورس تبدیل شدند. به عبارت دیگر می توان گفت که نهادهای موجود در بورس های رسمی پایا در جهان به صورت تدریجی و با توجه به نیاز تشکیل شده و هیچ یک دستوری نمی باشند.

۱-۵- ساختار سیاست گذاری بورس های کالایی در کشورها منتخب

الف- ساختار نظارتی و چارچوب قانونی در بورس امارات متحده عربی: (۸)
با توجه به مستندات موجود، این بورس با هدف ایجاد فرصت برای سرمایه گذاری پس اندازها در اوراق بهادار و کالاها به طریقی که به نفع اقتصاد ملی باشد و سلامت استفاده از پس اندازها و پول نقد و کنش و واکنش عرضه و تقاضا را تضمین کند و به منظور تثبیت قیمت ها و حمایت از

سرمایه‌گذاران از طریق استقرار مبنای محکمی برای مبادلات عادلانه و سالم میان سرمایه‌گذاران، توسعه سرمایه‌گذاری از طریق ایجاد آگاهی (شفاف‌سازی) و تضمین ثبات مالی و اقتصادی به وجود آمد. در راس این بورس وزارت اقتصاد و بازرگانی قرار گرفته است. ضمن اینکه در هیات مدیره آن که به ریاست وزیر اقتصاد و بازرگانی تشکیل می‌شود اعضای به شرح زیر قرار دارند:

۱- یک نماینده از طرف وزارت اقتصاد و بازرگانی.

۲- یک نماینده از طرف وزارت دارایی و صنایع.

۳- یک نماینده از طرف بانک مرکزی.

۴- یک نماینده از طرف سازمان اوراق بهادار و کالای امارات متحده عربی.

۵- سه عضو به نمایندگی از طرف شرکت‌هایی که اوراق بهادارشان برای معامله در بازار به ثبت رسیده است.

۶- سه عضو به نمایندگی از طرف کارگزاران رسمی بازار.

ب- ساختار نظارتی و چارچوب قانونی در بورس انگلستان: (۹)

در انگلستان تا قبل از سال ۲۰۰۱ نظارت بر بازارهای مالی به صورت غیرمتمرکز انجام می‌شد. بدین صورت که سیستم بانکی تحت نظر بانک مرکزی انگلستان بود. این بانک علاوه بر نظارت بر عرضه پول بر میزان سرمایه بانک‌ها نیز نظارت داشت. در کنار سیستم بانکی صندوق‌های بازنشستگی، شرکت‌های بیمه و بورس سهام هر کدام دارای مقام ناظر جداگانه‌ای بودند.

از ابتدای دسامبر ۲۰۰۱ نظارت بر بازارهای مالی انگلستان به صورت متمرکز با نظارت مستقیم وزارت صنایع و بازرگانی، تحت نظر اداره خدمات مالی (FSA)، Financial Service Authority انجام می‌پذیرد. به عبارتی وزارت صنایع و بازرگانی انگلستان با تدوین سیاست‌های کلان در ارتباط با بورس و FSA به عنوان تنها مقام ناظر، تنظیم‌گر و تصمیم‌گیرنده موجود در بازارهای مالی و کالایی انگلستان می‌باشند که تمامی فعالیت‌های مالی، تجاری، بانکی، بیمه و... را تحت نظارت خود دارند. FSA به عنوان یک نهاد مرجع و تصمیم‌گیرنده از طریق نظارت دقیق بر بورس‌ها (بورس اوراق بهادار و بورس کالا)، اتاق‌های پایایی، کنترل داد و ستد ابزارهای مشتقه و همچنین نظارت بر نهاد‌های مرتبط و فعال در سیستم مالی انگلستان صحت و اطمینان بازارهای مالی در این کشور را تا حد ممکن ارتقاء می‌دهد.

ج: ساختار نظارتی و چارچوب قانونی در بورس ایالات متحده آمریکا (۱۰)
در ایالات متحده تمامی فعالیت‌های بورس‌ها و داد و ستد انواع اوراق بهادار باید تحت نظر کمیسیون بورس اوراق بهادار (SEC) (۱۱) انجام پذیرد. این کمیسیون موظف است، بر تمام معاملات کارکنان، مدیران و سهامداران نظارت کافی داشته باشند. از طرفی بورس سهام آمریکا نیز باتعیین شرایط جهت پذیرفتن و فهرست بندی سهام و از طریق نظارت بر روابط کارگزاران با مردم نقش مهمی را در تنظیم روابط بازار سرمایه در ایالات متحده بر عهده دارد. علاوه بر (SEC) دو سازمان دیگر مسوول اقدامات نظارتی دولت فدرال در خصوص داد و ستد قراردادهای آتی و اختیار معاملات می‌باشند. ابتدا کمیسیون معاملات آتی کالاها (CFTC) (۱۲) است که مجوز جهت فعالیت بورس‌های معاملات آتی را صادر و بر داد و ستد این ابزارها نظارت دارد. دیگری کمیسیون انجمن ملی معاملات آتی (NFA) (۱۳) می‌باشد که

به عنوان یک سازمان خودگردان دیگر در ایالات متحده نقش مهمی را در تنظیم روابط بین نهادهای فعال در بازار آتی این کشور بر عهده دارد.

۶- ساختار بورس در ایران

طبق قانون قبلی بازار اوراق بهادار، ارکان حاکمیتی، تصدی‌گری و اجرایی در قالب شورای بورس و سازمان کارگزاران بورس اوراق بهادار تهران در نظر گرفته شده بود. در حالی که طبق قانون جدید بازار، بین وظایف حاکمیتی (در قالب شورای عالی بورس و سازمان بورس و اوراق بهادار) و وظایف اجرایی (بورس‌ها به همراه سایر ارکان مثل کانون‌ها و...)، تفکیک صورت گرفته است. در ادامه به ارائه ساختار قبلی و جدید بازار اوراق بهادار پرداخته می‌شود.

الف - ساختار قبلی بازار اوراق بهادار

طبق ماده (۲) قانون تاسیس بورس اوراق بهادار (مصوب اردیبهشت ۱۳۴۵) ارکان بورس عبارت بودند از: ۱- شورای بورس ۲- هیات پذیرش اوراق بهادار ۳- سازمان کارگزاران بورس ۴- هیات داوری بورس.

ماده ۳ قانون قبلی ترکیب شورای بورس را متشکل از دادستان کل کشور (یا معاون او)، رییس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (یا قائم مقام او)، معاون وزارت اقتصاد، خزانه دار کل، رییس کانون بانک‌ها (یا نماینده او)، رییس اتاق صنایع و معادن ایران (یا نماینده او)، رییس اتاق بازرگانی تهران (یا نماینده او)، رییس هیات مدیره بورس و سه نفر شخصیت مالی و اقتصادی (به پیشنهاد وزرای دارایی و اقتصاد و تصویب هیات وزیران) معرفی می‌نمود که ریاست این شورا به عهده رییس کل بانک مرکزی بود.

اهم وظایف این شورا عبارت بود از: تصویب آیین‌نامه‌ها، نظارت بر اجرای قانون، تجدیدنظر در تصمیمات هیات مدیره، عضویت در هیات مدیره، هیات پذیرش و هیات داوری.

ماده ۵ قانون قبلی، هیات پذیرش اوراق بهادار را، متشکل از رییس هیات مدیره بورس (یا قائم مقام او)، قائم مقام رییس کل بانک مرکزی، یک نفر کارشناس نماینده کانون بانک‌ها، یک نفر کارشناس نماینده اتاق بازرگانی تهران، یک نفر کارشناس نماینده اتاق صنایع و معادن ایران و دو نفر حسابدار خبره معرفی می‌کرد که به منظور اخذ تصمیم در خصوص رد یا قبول اوراق بهادار در بورس یا حذف آن‌ها تشکیل می‌شد. ریاست هیات پذیرش با قائم مقام بانک مرکزی بود.

ماده ۸ قانون قبلی نیز تاکید داشت که بورس به وسیله سازمان کارگزاران بورس اداره و این سازمان به وسیله هیات مدیره بورس متشکل از دو نفر کارگزار خصوصی، پنج نفر کارگزار حقوقی و یک نفر ناظر شورای بورس مدیریت می‌شده است. اهم وظایف هیات مدیره عبارت بودند از: اداره امور بورس، رسیدگی به درخواست متقاضیان کارگزاری، تنظیم و اعلان فهرست نرخ‌های اوراق بهادار، نظارت بر حسن انجام تعهدات کارگزاران و رفع اختلافات کارگزاران و تامین انتظامات بورس. همچنین طبق ماده (۱۱) کارگزاران بورس به دو دسته، اولاً اشخاص حقیقی کارگزار و ثانیاً موسسات مالی و اعتباری که صلاحیت آن‌ها به تایید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران رسیده باشد، تقسیم می‌گردید.

بالاخره ماده (۱۷) قانون قبلی به معرفی آخرین رکن بورس، یعنی هیات داوری بورس می‌پردازد. وظیفه هیات داوری، رسیدگی به اختلافات بین

کارگزاران و خریداران و فروشندگان بود که از یک نفر نماینده شورای بورس، یک نفر نماینده مشترک اتاق صنایع و معادن ایران و اتاق بازرگانی تهران و یک نماینده وزیر دادگستری (از بین قضات دیوان عالی کشور) به عنوان رییس هیات مدیره تشکیل شده بود.

ب- ساختار بازار اوراق بهادار در قانون جدید

طبق ماده ۲ تا ۱۹ قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران (مصوب آذر ۱۳۸۴) ساختار بازار اوراق بهادار می‌تواند به شرح زیر طبقه بندی شود:

- ۱- شورای عالی بورس و اوراق بهادار ۲-

سازمان بورس و اوراق بهادار ۳- بورس اوراق بهادار (بورس) ۴- هیات داورى.

- ۱- شورای عالی بورس تصویب سیاست‌های کلان بازار را بر عهده داشته و اعضای آن عبارت‌اند از: وزیر امور اقتصادی و دارایی (رییس شورا)، وزیر بازرگانی، رییس کل بانک مرکزی، روسای اتاق بازرگانی و اتاق تعاون، دادستان کل کشور (یا معاون او)، یک نفر نماینده کانون‌ها، سه نفر خبره مالی از بخش خصوصی (به پیشنهاد وزیر اقتصاد و تصویب هیات وزیران) و یک نفر خبره بخش خصوصی برای هر بورس کالایی (به پیشنهاد وزیر ذی‌ربط و تصویب هیات وزیران). اهم وظایف شورا عبارت‌اند از: اتخاذ تدابیر جهت ساماندهی و توسعه بازار اوراق بهادار، تعیین سیاست‌ها و خط مشی بازار اوراق بهادار، تصویب ابزارهای جدید مالی، صدور مجوز فعالیت بورس‌ها و ...

- ۲- سازمان بورس و اوراق بهادار، موسسه عمومی غیردولتی و دارای شخصیت حقوقی و مالی مستقل است. هیات مدیره سازمان متشکل از پنج عضو از میان افراد امین، دارای حسن شهرت و تجربه در رشته مالی از میان کارشناسان بخش غیر دولتی خواهند بود. اهم وظایف هیات مدیره عبارت‌اند از: تهیه آیین‌نامه‌های لازم برای اجرای قانون، تدوین دستورالعمل‌های اجرایی، تصویب اساسنامه بورس‌ها و ...

- ۳- بورس اوراق بهادار بازاری متشکل و خودانتظام است که در آن اوراق بهادار توسط کارگزاران مورد داد و ستد قرار می‌گیرد. بورس در قالب شرکت سهامی عام تاسیس و اداره می‌شود و به اجرای سیاست‌های کلی تعیین شده توسط شورای عالی و سازمان بورس و اوراق بهادار می‌پردازد. پذیرش اوراق بهادار در بورس طبق دستورالعملی است که به پیشنهاد هر بورس و به تصویب سازمان می‌رسد.

- ۴- هیات داورى، مرجع حل اختلافات بین کارگزاران، بازارگردانان و سایر اشخاص ذی‌ربط ناشی از فعالیت حرفه‌ای آنهاست. این هیات متشکل از سه عضو می‌باشد. یک عضو توسط رییس قوه قضاییه از بین قضات با تجربه و دو عضو از بین صاحب‌نظران در زمینه‌های اقتصادی و مالی به پیشنهاد سازمان و تأیید شورا انتخاب می‌شوند.

پی‌نوشت‌ها:

- ۱- فلاحتی، منیژه، مقدمه‌ای بر بورس‌های کالایی و نقش وزارت بازرگانی،

دفتر مطالعات اقتصادی، اردیبهشت ماه ۱۳۸۵.

- ۲- Futures یا قرارداد آتی‌ها: قراردادی است که دارنده آن متعهد می‌شود دارایی موضوع قرارداد، یعنی دارایی پایه را که ممکن است کالا، ارز یا اوراق بهادار باشد در آینده خریداری کرده یا بفروشد.

- ۳- اختیارات یا Option: قراردادهای Option به دو نوع اختیار خرید و اختیار فروش تقسیم‌بندی می‌شوند. اختیار خرید به خریدار این حق را می‌دهد که دارایی پایه را به قیمت معین در تاریخ معین یا قبل از آن خریداری نماید. اختیار فروش به خریدار این حق را می‌دهد که دارایی پایه را به قیمت معین در تاریخ معین یا قبل از آن به فروشنده اختیار بفروشد.

- ۴- موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، "مزایا و محدودیت‌های عرضه سیمان در بورس فلزات تهران"، آبان ماه ۱۳۸۴.

- ۵- دهقانی، فرید و فارسیان، محمدرضا، گزارش پیرامون بورس فلزات تهران (ساختار و عملکرد)، مرکز پژوهش‌های مجلس، آذرماه ۱۳۸۴.

6- Clearing House

7- Over The Counter

- ۸- ساختار نظارتی در بورس امارات، متن لایحه قانونی بورس در شرف تاسیس امارات متحده عربی، ماهنامه بورس، صفحه ۲۲.

- ۹- امکان‌سنجی و طراحی بورس محصولات کشاورزی، سازمان بورس اوراق بهادار تهران، بهمن ۱۳۸۰.

- ۱۰- توکلی، محمد رضا، "نقش وزارت بازرگانی در راه اندازی بورس کالا (ویرایش دوم)" دفتر مطالعات بهره‌وری و بهبود سیستم‌ها، اسفند ماه ۱۳۸۱.

11 Securities Exchange Commission

12- Commodity Futures Trading Commission

13- National Futures Association

منابع:

- ۱- فلاحتی، منیژه، مقدمه‌ای بر بورس‌های کالایی و نقش وزارت بازرگانی، دفتر مطالعات اقتصادی، اردیبهشت ماه ۱۳۸۵.

- ۲- موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، "مزایا و محدودیت‌های عرضه سیمان در بورس فلزات تهران"، آبان ماه ۱۳۸۴.

- ۳- دهقانی، فرید و فارسیان، محمدرضا، گزارش پیرامون بورس فلزات تهران (ساختار و عملکرد)، مرکز پژوهش‌های مجلس، آذرماه ۱۳۸۴.

- ۴- توکلی، محمد رضا، "نقش وزارت بازرگانی در راه اندازی بورس کالا (ویرایش دوم)" دفتر مطالعات بهره‌وری و بهبود سیستم‌ها، اسفند ماه ۱۳۸۱.

- ۵- ساختار نظارتی در بورس امارات، متن لایحه قانونی بورس در شرف تاسیس امارات متحده عربی، ماهنامه بورس.

- ۶- امکان‌سنجی و طراحی بورس محصولات کشاورزی، سازمان بورس اوراق بهادار تهران، بهمن ۱۳۸۰.

- ۷- قانون تاسیس بورس اوراق بهادار مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۴۵.

- ۸- قانون بازار اوراق بهادار مصوب آذر ماه ۱۳۸۴.